

वार्षिक-पाठ्यक्रमः
सत्रम्- 2024-25
कक्षा- अष्टमी
विषयः-संस्कृतम्

पाठ्यवस्तु	अधिगमोद्देश्यानि	सहायकशैक्षिक-अनुदेशाः	अधिगमसम्प्राप्तिः	दक्षताः गतिविधयश्च
प्रथमः पाठः- सभाषिता नि	-श्लोकानां गायनक्षमतायाः विकासः । -पाठ्यपुस्तके स्थितनैतिश्लोकानां गुणावबोधस्य विस्तारः ।	-सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयः, शब्दार्थविवेचनम्, भावस्पष्टीकरणम्। -श्लोकाधारित-प्रश्नोत्तराणां मभ्यासः -श्लोके आगतानां कर्तृपदानां क्रियापदानां पर्यायपदानां विलोमपदानां विशेषण-विशेष्यपदानां च चयनम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः। -श्लोकलेखनम् -पाठे स्थितानां श्लोकानाम् शुद्धलेखनाभ्यासश्च।	-संस्कृतभाषायां स्थितानां विविधमूल्याधारिता नां श्लोकानां ज्ञानम् । -जीवनानुभवे संस्कृतश्लोकोद्धरण स्य कौशलसंपादनम्।	श्लोकलेखनम् - पाठे स्थितानां श्लोकानाम् उच्चारणम्, कण्ठ स्थीकरणम्, लेखनाभ्यासश्च। -गतिविधि-माध्य मेन श्लोकेषु अंतर्निहितानां सहयोगित्वम्, समस्या समाधानम्, संप्रेषणात्मकम्, तार्किक-चिंतनम्, आत्मसंवर्धनम् इत्यादीनां दक्षतानां विकासः।
द्वितीयः पा ठः- “बिलस्य वाणी न कदापि मे श्रुता”	-छात्रेषु कथाकथन-कौशलस्य विकासः --संस्कृत साहित्यं प्रति अनुरागोत्पादनम्।	-आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम् , काठिन्यनिवारणम्, शब्दार्थ ज्ञानं, लिङ्गज्ञानम् अभ्यासकार्यम् च। -पाठे आगतानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां, अव्ययपदानां, पर्यायपदानां विलोमपदानां च चयनम्। नैतिक- मूल्यानां निर्देशः।	-छात्राः लघुवाक्यानां रचनाभ्यासं निपुणाः भवन्ति। -पाठे स्थितचातुर्यगुणस्य ज्ञानप्रदानम्।	-पाठे निहितानां नैतिकमूल्यानां निर्देशपूर्वकं कथाग्रंथस्य परिचयः। -संस्कृते बालकथानां संग्रहः -गतिविधि-माध्य मेन पाठे स्थितस्य सहयोगित्वम्, समस्या समाधानम् एवञ्च तार्किक-चिंतनम् इत्यादीनां दक्षतानां विवर्धनम्।

<p>धातुरूपाणि / शब्दरूपाणि</p>	<p>-संस्कृतभाषायां शब्दरूपाणां धातुरूपाणां च कण्ठस्थीकरणं, भाषायां तेषाम् अनुप्रयोगस्य ज्ञान-विस्तारः ।</p>	<p>गम्, अस्, पा (लट्-लृट्-लोट्-लङ्-विधिलिङ्-लकारेषु)। पुनरावर्तनम्- षष्ठी-सप्तमीकक्षायां पठिताः लकाराः परिशिष्टेन पुनः आवर्तयन्तु। षष्ठी-कक्षायाः परिशिष्टात् पठ, गम्, स्था धातुरूपाणाम् अभ्यासः। सप्तमी-कक्षायाः परिशिष्टात् धातुरूपाणां- कृ, चर्, वस्, पा धातूनाम् अभ्यासः ।</p>	<p>-शब्दरूपाणां कण्ठस्थीकरणम् । -भाषायां शब्दरूपाणां प्रयोगज्ञानम् । -धातुरूपाणाम् अभ्यासः।। -किम्, तत् इति सर्वनामशब्दस्य त्रिषु लिङ्गेषु सर्वविभक्तिषु च प्रयोगः अभ्यासश्च।</p>	<p>-कक्षायां संस्कृतस्य शब्दरूपाणां धातुरूपाणाञ्च क्रीडायाः आयोजनम्</p>
<p>तृतीयः पाठः - “डिजी भारतम्”</p>	<p>-छात्रेषु गद्यपठनक्षमतायाः विकासः । -निबंधलेखनक्षमतायाः विकासः। - नवीनयन्त्राणां संस्कृते नामानि एवञ्च व्यावहारिक-अनुप्रयोगस्य सामर्थ्यसंपादनम्।</p>	<p>-पाठस्य आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थाः, सरलार्थाः अभ्यासकार्यम् च। -चित्राधारितरिक्तस्थानपूर्तिः-लघु-सरल-वाक्यप्रयोगेन चित्राधारितवाक्यपूर्तिः विधेया।</p>	<p>-छात्राः आधुनिक-यन्त्राणां विषयेण सह संस्कृतभाषायाः वैज्ञानिकपक्षेण परिचिताः भवन्ति। -सन्धिपदप्रयोगे निष्णाः भवन्ति।</p>	<p>-गतिविधिः-ए. टी. एम. मध्ये कुत्रसंस्कृत-भाषायां निर्देशाः प्राप्नुवन्ति इति लेखनीयम्। सङ्गणके कथं संस्कृतभाषा उपयोगी? इति पञ्चवाक्येषु लेखनीयम्। पाठे आगतानां नूतनशब्दानां परिचयः अर्थज्ञानम्-वाक्यप्रयोगश्च। -गतिविधि-माध्यमेन पाठे स्थितस्य सूचना-प्रबंधनम्, रचनात्मकता एवञ्च नवाचारिता इत्यादीनां दक्षतानां विवर्धनम् ।</p>

<p>सन्धिः - दीर्घसन्धिः, गुणसन्धि</p>	<p>-छात्राणां कृते सन्धिः पदानां परिचयः</p>	<p>पुनरावर्तनम्- सन्धिपाठनात् प्राक् षष्ठी-सप्तमीकक्षायां पठित-वर्णसंयोजन-व र्णविच्छेद-प्रक्रियायाः पुनरावर्तनम् ।</p>	<p>-कक्षायां श्यामपट्टे सन्धिः पदानां परिचयः। -पदानां सन्धिःविच्छेदस्य च ज्ञानम्, दीर्घसन्धिः गुणसन्धिः च नियमानां विज्ञापनम्</p>	<p>-पाठेषु सन्धि-पदानाम् अन्वेषणस्य क्रीडायाः आयोजनम्</p>
<p>चतुर्थः पाठः - सदैव पुरतो निधेहि चरणम्</p>	<p>-संस्कृते गीतगायन-कौशलस्य विकासः । -संस्कृते गीतस्य भावग्रहण क्षमतायाः अभिवर्धनम् । -नूतनशब्दानां ज्ञानं अनुप्रयोगञ्च ।</p>	<p>-गीतस्य गति -यति-लय-भावाभिनय-अनु सारं सस्वरगायनाभ्यासः, श्लोकानां भावार्थस्य ज्ञानम्, लिंगज्ञानम्, अभ्यासकार्यञ्च । लोट- विधिलिङ्गलकारपदानाम् अभ्यासः।</p>	<p>-आरोह-अवरोहपूर्वकं गति-यति-लय-भावा भिनय- पूर्वकं संस्कृतगीतगायनस्य सामर्थ्यम् ।</p>	<p>-कक्षायां संस्कृतगीतगायन - प्रतियोगितायाः आयोजनम् -यूट्यूब लिंक- https://youtube.com/watch?v=msVlo-LTJp4&feature=share -गतिविधि-माध्य मेन गीते स्थितस्य आत्मसंवर्धनम् इति दक्षतायाःविवर्धन म् ।</p>
<p>पञ्चमः पाठः कण्टकेनैव कण्टकम्</p>	<p>-संस्कृत भाषायाम् अभिनयशैल्याः अवगमनम्। -संस्कृते कथापठन-कौशलस्याभि वर्धनम् । -पाठे स्थितानां मूल्यानाम् अवगमनं व्यवहारिकजीवने अनुप्रयोगः ।</p>	<p>-आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, काठिन्यनिवारणम्, शब्दार्थज्ञानं, लिङ्गज्ञानम् अभ्यासकार्यम् च। -पाठे आगतानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां, अव्ययपदानां, पर्यायपदानां विलोमपदानां च चयनम्। नैतिक- मूल्यानां निर्देशः।</p>	<p>-आरोह-अवरोहः पूर्वकं गति-यति-लय-भावा भिनय- पूर्वकं संस्कृतगद्यपठनस्य सामर्थ्यम् । -वाक्यमेलनम् - कर्तृ-कर्म-क्रिया-युग्म -पदानि।</p>	<p>गातोवधिः- संस्कृते कथा पूतिः -गतिविधि-माध्य मेन पाठे स्थितस्य सहयोगित्वम्, समस्या समाधानम्, संप्रेषणात्मकम् इत्यादीनां दक्षतानां विवर्धनम् ।</p>

नवमः पाठः - “सप्त- भगिन्यः”	-संवादानां भावानुकूल पठनस्यभ्यासः। -संस्कृते नाट्यशैल्याः परिचयः। -पाठे स्थितसप्तभगिनी प्रदेशस्य विशेषतां प्रति अभिज्ञतायाः वर्धनम् ।	-संवादशैल्याम् आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः।	-भाषिकक्षमतायाः वृद्धिः आत्मविश्वासश्च।	-कक्षाया पूर्वतरराज्यानां सांस्कृतिकवैभव म् आधारीकृत्य नाटिकायाःमञ्चन म् -गतिविधि-माध्य मेन पाठे स्थितस्य सूचना-प्रबंधनम् सांस्कृतिकी वैश्विकनागरिक ता इति दक्षतायाःविवर्धन म् ।
अपठितग द्यांशः-	-संस्कृते अपठित-गद्यांश-पठन स्य अवगमनस्य च योग्यतायाः विकासः।	-एकपदेन, पूर्णवाक्येन यथानिर्देशं वा प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः कारणीयः।	-गति-यति-लय-भाव -अभिनयं पूर्वकम् अपठितगद्यांशस्य अर्थविज्ञापनम् -अपठितगद्यांशे निहितानां कर्तृपदानां क्रियापदानाम् विशेष्य विशेषणसंबंधी तथ्यानां शिक्षणम्	गतिविधिः- संस्कृते अपठितगद्यांशा नां संग्रहः
पत्रलेखनम्	-पत्रे सरलसंस्कृत- भाषायां भावाभिलेखनस्य अभ्यासः ।	-मंजूषायाःसहायतया सरलपत्र-लेखनस्याभ्यासः।	-मंजूषायाः सहायतया सरलपत्र- लेखनस्य सामर्थ्यम् ।	-विविधेषु पत्रेषु अभिनंदनपत्राणां लेखनस्य प्रतिस्पर्धायाः आयोजनम्
मध्यावधिः पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः पाठ्यक्रमः 13 सितम्बर 2024 पर्यन्तं पूर्ण कारणीयम्। मध्यावधिः परीक्षा				

पाठ्यवस्तु	अधिगमोद्देश्यानि	सहायकशैक्षिक-अनुदेशाः	अधिगम- सम्प्राप्तिः	दक्षताः गतिविधयश्च
------------	------------------	-----------------------	------------------------	-----------------------

<p>दशमः पाठः - “नीति- नवनीतम्”</p>	<p>-संस्कृतश्लोकानाम् उच्चारणक्षमतायाः विकासः ।</p> <p>-श्लोकस्यार्थस्य ज्ञानं एवञ्च जीवने अनुप्रयोगः ।</p> <p>-श्लोके स्थितानां मूल्यानाम् अवबोधः एवञ्च साहित्यान्त्रागः ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयः, शब्दार्थविवेचनम्, भावस्पष्टीकरणम्। ❖ श्लोकाधारित-प्रश्नोत्तरा णामभ्यासः ❖ श्लोके आगतानां कर्तृपदानां क्रियापदानां पर्यायपदानां विलोमपदानां विशेषण-विशेष्यपदानां च चयनम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः॥ ❖ अनुप्रयुक्तव्याकरणम् - कारकपरिचयः। विभक्तिप्रयोगस्य सामान्यनियमाः। 	<p>-सदाचारस्य ज्ञानं प्राप्नोति। -छात्रः सत्यमार्गरतः ,शिष्टः ,अभिवादनशीलः ,आज्ञाकारी च भवति।</p> <p>-श्लोकार्थव्याख्याकर णे समर्थः भवति।</p> <p>-नूतनशब्दान् ज्ञात्वा तेषां वाक्यप्रयोगे समर्थः भवति।</p>	<p>कक्षायां संस्कृते श्लोकगायन प्रतिस्पर्धायाः आयोजनम्</p> <p>-श्लोकेषु अंतरनिहित-रचना त्मकता एवञ्च नवाचारिता, सहयोगित्वम्, समस्या समाधानम्, संप्रेषणात्मकम्, तार्किक-चिंतनम्, आत्मसंवर्धनम् इत्यादीनां दक्षतानां विकासः।</p>
<p>एकादशः पाठः - “सावित्री बाईफुले”</p>	<p>-संस्कृते गद्यपठन-क्षमतायाः विकासः।</p> <p>-नूतन संस्कृतपदानां परिचयः।</p>	<p>-अभ्यासकार्यम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः।</p> <p>-विशेष्य-विशेषणशब्दानां मेलनम्।</p> <p>-किम्, तत् इति सर्वनामशब्दस्य त्रिषु लिङ्गेषु सर्वविभक्तिषु च प्रयोगः अभ्यासश्च पुनरावृत्तिः।</p>	<p>-वाक्यनिर्माणक्षम तावृद्धिः।</p> <p>-स्त्रीशिक्षा विषयक सम्प्रत्ययानां ज्ञान- प्रदानम् ।</p>	<p>गातोविधिः-भारती यानां प्रसिद्धानां महिलानां चित्रकोषस्य निर्माणम्, तासां जीवनवृत्तस्य संग्रहः -गतिविधि-माध्य मेन पाठे स्थितस्य आत्मसंवर्धनम् इति दक्षतायाःविवर्धनम् ।</p>
<p>द्वादशःपाठ :- कः रक्षित कः रक्षितः</p>	<p>-संस्कृते अभिनय शैलेःपरिचयः संपादनम् ।</p> <p>-छात्राणां संवादपठन -कौशलस्य अभिवर्धनम्</p> <p>-पाठस्य</p>	<p>-संवादशैल्याम् आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः।</p> <p>-गति-यति-भावानुसारेण संवादानां पाठनभ्यासः। -पाठस्य सर्वार्थः, अभ्यासकार्यञ्च ।</p>	<p>-भावानुसारेण संवादानां भावानुकूलं वाचनाभ्यासः।</p> <p>-अर्थावगमनञ्च ।</p>	<p>-नाट्यरोत्या शिक्षणं कक्षायां (पात्राणां चयनपूर्वकं संवादाधारित-क्रि याविधिः आयोजनम्</p> <p>-गतिविधि-माध्य मेन पाठे स्थितस्य</p>

	केंद्रीयभावाभिगमनम्			सहयोगित्वम्, समस्या समाधानम्, संप्रेषणात्मकम्, तार्किक-चिंतनम्, सांस्कृतिकी वैश्विकनागरिकता इत्यादीनां दक्षतानां विवर्धनम् ।
चतुर्दशः पाठः - “आर्यभटः”	-संस्कृते गद्यपठन एवञ्च शुद्धोच्चारण-कौशल स्य संपादनम् । -प्राचीने भारतीय ज्योतिषचार्यः आर्यभट स्य परिचयः । -	-आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्। -प्राचीनभारते विज्ञानस्य समृद्धिकथनम् तथा नैतिकमूल्यानां निर्देशः। -चित्राधारितरिक्तस्थानपूर्तिः -लघु-सरल-वाक्यप्रयोगेन चित्राधारितवाक्यपूर्तिः विधेया।	-संस्कृतभाषायां निहितं विशालसाहित्येन परिचिताः भवन्ति।	-प्राचीन भारतीय ज्योतिर्विज्ञान सम्बद्ध- तथ्यानां संकलनम्। -गतिविधि-माध्य मेन पाठे स्थितस्य रचनात्मकता एवञ्च नवाचारिता, समस्या समाधानम्, तार्किक-चिंतनम्, -सूचना-प्रबंधनम्, आत्मसंवर्धनम् ,इत्यादीनां दक्षतानां विवर्धनम् ।
पाठ्य-पुस्तकम् रूचिरा(तृतीयो भागः) वार्षिकपरीक्षादृष्ट्या सकलपाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः । पाठ्यक्रमः 31 जनवरी 2025पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम्। वार्षिकपरीक्षा सकलपाठ्यक्रमात् भविष्यति वार्षिकपरीक्षा				